

Ha felépül végre a házuk... ⁽¹⁾

A városfejlesztés alapvető céljait már 1960-tól a tömeges lakásépítési követelmények határozták meg. Ez vezetett – szovjet példa nyomán – a házigyári technológia bevezetéséhez, a házigyárak megvásárlásához. Az első tizenöt éves lakásépítési terv 1961-től 1975-ig 175 000 lakás építését irányozta elő Budapesten. Ebben az időben három házigyárat vettek meg, és bevezették a házigyári paneles technológiát.

Bevezetés

A második világháborút követően az ország újjáépítéséhez új munkaerőforrásokra volt szükség. A megoldást az jelentette, hogy a mezőgazdasági népességet mind nagyobb arányban kezdték alkalmazni az ipari termelésben. Az iparosítás következtében felgyorsult migráció eredményeként rohamosan nőtt a városok népessége, és ezzel párhuzamosan kezdtek megmutatkozni a fővárosra koncentrált fejlesztés nehézségei.

A nagyobb számú munkalehetőség, a termelőszövetkezetek erőszakos szervezése erősítette a városokba áramlást. Ennek viszont a lakáshiány szabott gátat, az albérletek és a társbérletek száma nagy arányban növekedett.

Az 1950-es évek elején megkezdődött, majd némileg lelassult folyamat 1956 után ismét lendületet kapott, amely tovább növelte a lakáshiányt. Ezért a politikai vezetés a lakásépítési ipari szintű fejlesztése mellett döntött, és az 1960-as évek elejétől a korábbiaknál nagyobb ütemben kezdték el a lakótelepek építését, amit akár „lakástermelésnek” is nevezhetünk. Ennek első lépése a korábbi nyomortelep helyén épülő IX. kerületi József Attila-lakótelep volt, amely kezdetben téglalapú házak sorát jelentette, majd az építkezések későbbi szakaszában már panelházak készültek itt.

A kommunista hatalomátvételt követően a telek- és az épületállomány nagy része állami tulajdonba került, és az első nagyobb építkezéseket is az határozta meg, hogy kellett-e kisajátítani telkeket vagy sem. A városépítési irányítója az állam, kisebb részben a városvezetés, illetve az állam mögött álló - stratégiai kérdéseket eldöntő - párt, az MSZMP (Magyar Szocialista Munkáspárt) lett. A tervező és az építető szerepét egyaránt az állam vette át. Ennek következtében megváltozott a városépítési irányításának háború előtti - főként az önkormányzatokra épülő - rendszere. A népgazdasági tervek alapján dönt el a városépítési teendők nagy része. Az erre a célra felállított hatóságoknak, így az Országos Tervhivatalnak állami, a Végrehajtó Bizottság tervosztályának pedig fővárosi vonatkozásban volt az építkezések kezdeményezésében fontos szerepe.

A városfejlesztés alapvető céljait már 1960-tól a tömeges lakásépítési követelmények határozták meg. Ez vezetett - szovjet példa nyomán - a házigyári technológia bevezetéséhez, a házigyárak megvásárlásához. Az első tizenöt éves lakásépítési terv 1961-től 1975-ig 175 000 lakás építését irányozta elő Budapesten.

Ebben az időben három házigyárat vettek meg, és bevezették a házigyári paneles technológiát. A lakásépítés meggyorsítása, a minél nagyobb mennyiségű lakás építésének igénye olyan műszaki megoldásokat követelt, amelyek egyrészt kevesebb munkaerő-ráfordítást igényeltek, másrészt az időjárási viszontagságoktól is függetlenítették a lakásépítést.

A tömeges lakásépítés területeinek a kijelölése több esetben - a bontások elkerülése érdekében - a jóváhagyott általános rendezési tervtől eltérően történt, ahogy azt az Újpalotai-lakótelep példája is mutatja. Az 1960-as években épült lakótelepek többségének a terveit a Budapesti Városépítési Tervező Intézet (BUVÁTI) készítette. Ebben az időszakban épültek az első nagy lakótelepek: a Kacsóh Pongrác úti és a Kelenföldi egy része, illetve ekkor kezdődött az Óbudai építése is.

Az állami lakásépítések számának növekedésével egy időben jelentkezett a lakásnormák meghatározásának szükségessége. A lakásnormák az egész- és félszobák rendszerén alapultak. Eredetileg minimálisan tizennyolc négyzetméteres szobát és kilenc négyzetméteres félszobát írtak elő. Elvileg egy szobára két személy, fél szobára egy személyt számítottak. Így alakult ki az ún. másfélszobás és egy plusz két félszobás lakások. A későbbiekben csökkentették a szobák méretét, tizenkét négyzetmétertől már egésznek számítottak egy helyiséget, és egyre gyakoribbá váltak a hat-hét négyzetméteres félszobák is.

A lakáskiutalások során, a sok lakásigénylő és a nagyobb lakások hiánya miatt, a nagyobb családok - a norma szerint számukra megfelelő nagyságúnak tartott lakások helyett - kisebb lakásokba kényszerültek. Ez meglehetősen túlszűkösültséget okozott.

A politikai felfogás, amely a társadalmi osztályok különbözőségének megszüntetését hirdette, a lakáshoz jutási igények kielégítésekor is az egységesítésre törekedett, de nem érte el a célját. A lakótelepek a társadalmi rétegződést tekintve igen változatos képet mutattak, és a kényszerű együttélés sok konfliktus forrása volt. A házigyárak emlékét mára lassan elmosta az idő, de a „panelszellem” azóta is kísért.

Az alább közölt források a panelház építési program kezdeti lépéseit dokumentálják. Az iratok másolatok, nem aláírt példányok.

A források jelzete: MOL- XIX-D-3-j 6. doboz

Források

Előterjesztés a nagypanelos építési program bevezetésére

Fock Jenő elvtárs
a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszti Kormány
Elnökhelyettese részére,

B U D A P E S T.

A KGST Építésügyi Állandó Bizottságának ajánlása alapján a Magyar Népköztársaság kormánya elhatározta, hogy a lakásépítési területén a nagypanelos építési módszereket 1966-tól kezdődően széleskörűen alkalmazza. A nagypanelos építési program keretén belül, a 0089/II/1962. sz. Országos Tervhivatali előterjesztés alapján a hosszulejártatú szerződéses anyagába bővítésként besorolt, a Szovjetunió és a Magyar Népköztársaság között létrejött, aláírás előtt álló államközi megállapodásnak megfelelően, az Építésügyi Minisztérium Budapesten megkezdte egy Házépítő Kombinát beruházásának előkészítő munkálatait.

A Házépítő Kombinát szervezési, tervezési és gyártási tapasztalatainak tanulmányozására a Szovjetunióba kiküldött ÉM-OT szakdelegáció által kialakított irányelvek alapján, valamint a Szovjetunió által szállítandó alapvető technológiai berendezések lehetőségeit figyelembe véve készülnek a paneles lakóházak títüstervei.

A títüstervek az adott lehetőségek mellett bizonyos vonatkozásban eltérnek az 1002/1960. Korm. határozat és a 25/1960. ÉM utasítás, illetve az OÉSZ [Országos Építésügyi Szabályzat] előírásaitól:

- az emelet magassága 3m helyett 2,70m,
- a szobák belmagassága 2,65m helyett 2,50-2,55 m,
- a 25/1960. ÉM utasításban előírt 3,60 m (az 1960. évi OÉSZ előírása szerint 3,20 m) minimális szobaszélesség a technológiai berendezés által adott lehetőségeknek - a 3,20 m-es szerkezeti harántfal tengelytávolságoknak - megfelelően szintén csökken,
- a lakások mintegy 30%-ánál a nagyobbik szoba alapterülete kb. 4-5%-kal kisebb az előírt 18 m²-nél,
- a központi fűtés és a melegvíz szolgáltatásra tekintettel - a Szovjetunió gyakorlatának megfelelően - a konyhai tűzhelyek gázellátásához a lakásonkénti gázmérők

nem kerülnek beépítésre,

- a garzonlakásokban beépített berendezéssel, mesterséges világítással, szellőztetéssel és páraelszívással felszerelt belső konyhák készülnek.

A készülő típuserv-sorozat három jellemző lakásának bemutatására a Budapesti Ipari Vásár ÉM pavilonjában 1:1 méretarányú beépített és mobil berendezéssel felszerelt lakás-makett épül. E lakásbemutatót hivatott érzékeltetni, illetve bizonyítani, hogy a jelenleg érvényben lévő egyes előírásainktól eltérően épített lakások - magasabb szintű beépített berendezéssel és gépészeti felszereléssel - nem kedvezőtlenebbek a jelenleg épített lakástípusainknál, sőt a magasabb lakáskultúra irányában jelentenek lényeges előrelépést.

Fontosnak tartom és ezért javaslom, hogy a Gazdasági Bizottság Fock elvtárs vezetésével a lakásbemutatót megtekintse annak érdekében, hogy a házigyár termékeiként előállított lakástípusokkal kapcsolatos előterjesztésem elbírálását, illetőleg vonatkozó döntését, a bemutatón szerzett tárgyi ismeretek és tapasztalatok alapján tehesse meg.

A lakáskiállítás 1962. szeptember 5-16. között, Fock elvtárs által megjelölendő időpontban a GB részére kívánom bemutatni. Emellett 1962. szeptember 7-én de. 10 órakor zártkörű kiállításaként a lakásépítésben érdekelt fontosabb állami és társadalmi szervek (OT., EÜ.M [Egészségügyi Minisztérium], BM [Belügyminisztérium], KGM [Kohó- és Gépipari Minisztérium], NIM [Nehézipari Minisztérium], Főv[árosi] tanács VB [Végrehajtó Bizottsága], SZOT [Szakszervezetek Országos Tanácsa], EFEDOSZ [Építő,- Fa- és Építőanyagipari Dolgozók Szakszervezete], Hazafiás Népfront, ÉKME [Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem] professzori kara, OTP, MÉSZ [Magyar Építésszek Szövetsége], ÉTE [Építőipari Tudományos Egyesület]) meghívott képviselői részére is be kívánom mutatni a Házépítő Kombinát által termelendő lakások 1:1 méretarányú makettjét.

A kiállítást a saját képviselőivel - a GB állásfoglalásától függően - fogom ismertetni.

A Házépítő Kombinát, mint építési szervezet és mint építési szisztéma alkalmazása elsősorban az építésiparosítás és megfelelő munkaerő gazdálkodás szempontjából indokolt. A Házépítő Kombinát szervezete és építési módszere több mint 40%-os munkaerő megtakarítást tesz lehetővé.

Amennyiben a budapesti Házépítő Kombinát előzetes számításainkat, üzemeltetése során igazolja, úgy javaslatot fogok tenni további hasonló szervezetek felállítására.

Tájékoztatóként megemlítem, hogy amennyiben a Szovjetunió által szállítandó technológiai berendezéseket módosítanunk kellene, vagy alapvetően el kellene térnünk a tervezett lakások alaprajzai rendszerétől, a „házigyártás” telepített üzemben történő hazai megvalósítása évekkel kitolódna.

Ismételten kérem, hogy a lakásbemutatót Fock elvtárs által meghatározandó időpontban a GB tagjaival megtekinteni és a felvetett kérdésekben állást foglalni szíveskedjék.

Budapest, 1962. augusztus hó 15.

(Dr. Trautmann Rezső)

Építésügyi Minisztérium

Tájékoztató a panellakásokról

Fock Jenő elvtársnak,
A Minisztertanács Elnökhelyettese

B U D A P E S T.

A lakásépítés meggyorsítása, idény jellegének megszüntetése, a minőségi követelmények emelése és az anyagi ráfordítás helyes felhasználása érdekében a III. ötéves tervben fokozódó mértékben házépítő kombinátok üzembe állítását tervezzük. E téren egyik jelentős lépés a Szovjetunióból megvásárolandó Házépítő Kombinát üzembe helyezése lesz. A Házépítő Kombinát rendszerén belül, a munkák jelentős része üzemen belül, iparosított feltételek között zajlik, és a házak szerelése és befejezése lényegében véve az év minden napján, az időjárástól függetlenül, egyenletes ütemben történhet. A Házépítő Kombinát termékeit és a kész lakásokat illetően ma még elég sok ellenvetéssel lehet találkozni. Különösen a szobák 2,55 m falmagasságával, és a 18 m²-es szoba 3,08 m-es szélességével szemben mutatkoznak aggályok. Miután a korszerű lakásépítést, a lakások bebútorozásának kérdéséről leválasztani nem lehet, ezért a lakások kialakításánál arra törekszünk, hogy sok beépített szekrénnel a szobákból az egyedi szekrényt, mint hagyományos bútorarabot eltüntessük. A lakások jó kialakíthatóságának, és korszerű bebútorozhatóságának kézzelfogható bizonyítása érdekében, a vásárolandó Házgyár termékeihez hű méretben, három jellegzetes lakásfajta mintaképpen felépítettünk, és korszerű, de nem különleges bútorokkal bebútoroztunk. A lakásokat a Budapesti Ipari Vásár területén, az Építésügyi Minisztérium kiállítási csarnokában állítottuk fel és mutatjuk be az érdekelt állami és társadalmi szervek vezetői, a helyes döntés kialakításában érdekelt munkatársai részére. A kiállítás méretei nem teszik lehetővé, hogy a nagyközönség szabad látogatását biztosítsuk. Nagyon fontosnak tartom azonban, hogy a párt és a kormány vezetői is, lehetőleg rövid látogatást keretében benyomást szerezzenek arról, hogy milyen színvonalú és minőségű lakásokat kívánunk a jövőben ipari módszerekkel előállítani. A kiállítás e hó 15-ig lesz nyitva. Kérem Elnökhelyettes elvtársat, közölje telefonon, milyen időpontban kívánja e zártkörű kiállítást megtekinteni, hogy kellő vezetésről gondoskodni tudjak. Szeptember 15-ig egyébként a nap bármely időpontjában rendelkezésre állunk. Rövid tájékoztatás végett, mellékelten megküldöm a kiállítással kapcsolatos tájékoztatónkat.

Budapest, 1962. szeptember 10.

(Dr. Trautmann Rezső)

Építésügyi Minisztérium

Címkek:

[termelőszövetkezet](#) ^[2]

[MSZMP](#) ^[3]

[panelprogram](#) ^[4]

[Országos Tervhivatal](#) ^[5]

Kiadás: 5. évfolyam (2005) 2. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/gazdasag/ha_felepul_vegre_a_hazunk....html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/gazdasag/ha_felepul_vegre_a_hazunk....html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/termeloszovetkezet>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mszmp>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/panelprogram>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/orszagos-tervhivatal>